

## ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «СОЦІАЛЬНА ІНФРАСТРУКТУРА»

В статті досліджуються підходи до визначення поняття «соціальна інфраструктура». Розглянуто поняття «інфраструктура», передумови формування терміну «соціальна інфраструктура». Проаналізовано визначення терміну «соціальна інфраструктура» за вченими в галузях регіональної економіки, розміщення продуктивних сил, суспільної географії, на основі чого було розроблено 4 підходи до розуміння цього поняття, які базуються на функціональному призначенні та матеріальному представленні соціальної інфраструктури. Розглянуті поняття «територіально-галузева система соціальної інфраструктури» та «територіальна система соціальної інфраструктури»

**Ключові слова:** інфраструктура, соціальна інфраструктура, географія сфери обслуговування, матеріальна база, підприємства, галузі, потреби людей, послуги.

**П.А. Кобылин. ПОДХОДЫ К ОПРЕДЕЛЕНИЮ ПОНЯТИЯ «СОЦИАЛЬНАЯ ИНФРАСТРУКТУРА».** В статье исследуются подходы к определению понятия «социальная инфраструктура». Рассмотрено понятие «инфраструктура», предпосылки формирования термина «социальная инфраструктура». Проанализированы определения термина «социальная инфраструктура» по ученым в области региональной экономики, размещения производительных сил, общественной географии, на основе чего было разработано 4 подхода к пониманию этого понятия, основанные на функциональном назначении и материальном представлении социальной инфраструктуры. Рассмотрены понятия «территориально-отраслевая система социальной инфраструктуры» и «территориальная система социальной инфраструктуры»

**Постановка проблеми.** В умовах переходу України до ринкової економіки, підвищення значимості людського капіталу в економіці держави все більше зростає соціальна складова господарства держави, що потребує в забезпеченні якісних характеристик соціальної інфраструктури. Значна роль в цьому відводиться соціальній інфраструктурі, оскільки вона здійснює виховання підростаючого покоління, відтворення робочої сили, що відповідає потребам і рівню робочої сили, створення оптимальних житлово-комунальних та побутових умов життя населення, сприяє довголіттю та підтриманню здоров'я населення, раціональному використанню вільного часу людей, створює умови для відпочинку та підвищенню культурного рівня населення; гарантує соціальну захищеність всіх груп населення, в тому числі молоді, пенсіонерів, інвалідів; задовольняє потреби в товарах чи послугах при підвищенні рівня платоспроможності населення. Таким чином, соціальна інфраструктура забезпечує оптимізацію суспільного розвитку, сприяє формуванню нової людини, всебічного розвитку особистості, удосконалення способу життя.

Питання розвитку соціальної інфраструктури вивчають різні науки, зокрема соціологія, регіональна економіка тощо, і серед них важливе місце посідає суспільна географія, оскільки вона вивчає територіальні аспекти розвитку соціальної інфраструктури певного регіону, досліджує комплексно природні та соціально-економічні фактори, що впливають на розвиток соціальної інфраструктури в регіоні.

Територіальні особливості розвитку соціальної інфраструктури (сфери обслуговування населення) певної території досліджує такий напрям суспільної географії як географія сфери обслуговування (соціальної інфраструктури).

Важливим аспектом дослідження в географії сфери обслуговування є питання визначення поняття «соціальна інфраструктура».

**Метою статті** є аналіз підходів до розуміння терміну «соціальна інфраструктура».

**Виклад основного матеріалу.** Поняття «соціальна інфраструктура» витікає з терміну «інфраструктура». Вперше це поняття з'явилося у роботах Л. Маршала (1910). Власне термін *інфраструктура* (в перекладі з латинської *інфра-* – нижче, *структура* – будова, розташування) спочатку використовувався у військовому лексиконі та означав комплекс допоміжних споруд, що забезпечують дії збройних сил (склади боєприпасів та інших військових матеріалів, полігони тощо) [7].

В економічній літературі згаданий термін з'явився в працях зарубіжних вчених наприкінці 40-х рр., характеризуючи комплекс галузей, що обслуговують промисловість та сільське господарство. З розвитком суспільного поділу праці та посиленням ролі обслуговуючих ланок у 50-ті рр. були опубліковані матеріали Р. Нурксе, П. Розенштейна-Родана, А. Хіршмана, А. Янгсона та ін., де збереглося розуміння інфраструктури як допоміжного утворення, а також робилася спроба обґрунтувати її значення для ефективного функціонування виробництва. Так, американський учений П. Розенштейн-Родан визначив інфраструктуру як комплекс умов, що забезпечують сприятливий розвиток підприємництва в основних галузях економіки та задовольняють потреби населення. Він виділив два основних види: господарську (або виробничу) і соціальну інфраструктуру [11].

З ростом матеріально-технічної бази освіти, культури, охорони здоров'я, побуту і т.д., тобто всього того, що, не маючи безпосереднього зв'язку з матеріальним виробництвом, наці-

лене на створення сприятливих умов для вирішення завдань всебічного і гармонійного розвитку особистості, було визнано необхідним виділити і спеціально досліджувати також і цю частину інфраструктури, яка дещо пізніше отримала назву соціальної.

Формування поняття сутності соціальної інфраструктури складалося в науці під впливом пошуку цілісного об'єкта соціального планування, вимог практики вирішення соціальних завдань, поставлених у рішеннях XXV і XXVI з'їздів КПРС. Нагальність широкомасштабного застосування цього терміна призвела до виділення в державному плані розвитку народного господарства СРСР на десяту п'ятирічку (1971-1975 рр.), як і в усіх наступних відповідного самостійного розділу «Соціальний розвиток радянського суспільства» [4].

В процесі вивчення літературних джерел стосовно визначення поняття «соціальна інфраструктура», автором було виділено декілька підходів.

**I підхід** – соціальна інфраструктура розглядається як матеріальна база та її функцією є створення умов зайнятого населення у виробництві. Таке розуміння соціальної інфраструктури поділяють такі вчені як Т. Семенова [28] та В.А. Жамін [12]. Для прикладу, за В.А. Жаміним «соціальна інфраструктура – це стійка сукупність матеріально-речових елементів, що забезпечують загальні умови для раціональної організації основних видів діяльності людини – трудовій, суспільно-політичній та інших, – розвиваються в інтересах робітничого класу, всіх трудящих соціалістичного суспільства» [12, с.14]. В рамках цього підходу ряд вчених М.А. Абрамов [1] та Н.А. Утенков [37] розуміють соціальну інфраструктуру як комплекс споруд, закладів, підприємств. Так, Н.А. Утенков визначає соціальну інфраструктуру як «комплекс споруд, підприємств, закладів, які забезпечують необхідні житлово-побутові та соціально-культурні умови для розміщення та нормального життя населення, що бере участь у суспільному виробництві району (промислового комплексу міста)» [36, с.244]. Така трактовка була однією з перших, зустрічалася в роботах 1970-х рр., вона мала суто економічний характер, з орієнтацією на виробництво, що й було характерно для багатьох понять, які досліджувалися у той час в СРСР. Для прикладу, Алаєв Е.Б. розумів під соціальною географією галузь соціально-економічної географії, що вивчає просторові процеси і форми організації життя людей, перш за все з точки зору умов праці, побуту, відпочинку, відтворення життя людини [2, с. 34].

**II підхід** базується на розумінні соціальної інфраструктури як сукупності підприємств та установ, що забезпечують нормальні умови проживання населення. Таку точку зору розділяли такі вчені як Л. Н. Карпов [15], Некрасов Н.Н. [19], Е.Б. Алаєв [2], В.Г.Канін [14], М.Д. Шаригін [40], Ю.І. Саєнко [27], Н.А. Сафронов [42], Д.М. Стеченко [32], Топчієв О.Г. [34], Третьяк В.П. [35] тощо. Для прикладу, О.Г. Топчієв під соціальною інфраструктурою розуміє «заклади, підприємства і комунікаційні мережі сфери послуг, що створюють умови для нормальної суспільної життєдіяльності, для відтворення населення та трудових ресурсів, для побутового і культурно-освітнього обслуговування населення» [34, с.398]. Таке розуміння поняття «соціальна інфраструктура», яке зародилося у 1970-х рр., є найбільш поширеним, розроблялося активно у 1980 рр. та продовжує трактуватися в роботах українським та російським вчених XXI століття. Відповідно до цього підходу також варто зазначити, що соціальну інфраструктуру розуміють не тільки як сукупність закладів, підприємств, а й як матеріально-технічна база. До такої думки схильні такі вчені як Л.А. Григор'єва [31], С.А. Шавель [38], Ю.Б.Рандалов та Ц.Б.Будаєва [36], Комаров, М.П. [16], С.А. Юрченко [45] та інші. Так, Ю.Б.Рандалов та Ц.Б.Будаєва соціальну інфраструктуру трактують як «матеріально-речові елементи, що створюють умови ефективної діяльності людини в усіх сферах суспільного життя» [36, с. 72]. С.П. Чертополохов [37], Н.А. Плащинський [24] замість розуміння соціальної інфраструктури як сукупності підприємств або матеріальної бази визначають її в якості сукупності галузей. В.В. Соляр має дещо іншу думку стосовно терміну «соціальна інфраструктура» – «це цілісна система господарських структур, метою яких є здійснення видів економічної діяльності, що забезпечують матеріальні умови для функціонування і відтворення виробничого комплексу та життєзабезпечення населення регіону, а також специфічні нематеріальні умови розвитку людського капіталу відносно до сучасних напрямів суспільного прогресу» [29, с. 200]. Таке визначення позначає соціальну інфраструктуру як суб'єкта ринкових відносин, у той час як в попередніх дослідженнях соціальна інфраструктура розглядалася в умовах адміністративно-командної економіки.

**III підхід** полягає в тому, що соціальна інфраструктура розглядається як сукупність галузей народного господарства, що забезпечують задоволення потреб людей. Таку точку зору поділяють В.І. Дриц [10], В.М. Рутгайзер, В.І. Корягіна, Т.І. Арбузова [33], Лукьянова Н.Г. [17] тощо. Для прикладу, Лукьянова Н.Г. під соціальною інфраструк-

турою розуміє «складну, мозаїчну, ієрархічну систему, що включає галузі різного ступеня розвитку та функціонального призначення, загальною метою яких є задоволення потреб населення в різних видах послуг» [17, с.5]. Погоджуються із трактовкою функції соціальної інфраструктури задоволення потреб населення в його життєдіяльності ряд інших вчених: Н.М. Римашевська та В.В. Паціорковський [26], Ю.Н. Казаков, Б.С. Мовчан [13], Г.І. Осадча [22], проте вони також у своїх визначеннях також додають функцію нормального проживання населення, про яку згадувалося у II підході та розуміють її в якості матеріальної бази. Так, Н.М.Римашевська та В.В.Паціорковський вважають, що соціальна інфраструктура – це «сукупність суспільних утворень та матеріально-речових об'єктів, які забезпечують сприятливі умови суспільного та особистого споживання, а також виробництва в цілому на певній території» [26, с. 205]. С.І. Бандур, Т.А. Заяць, В.І. Куценко [4], О.М. Алимов, О.І. Кочерга, В.О. Богаєнко [3] трактують соціальну інфраструктуру як сукупність підприємств (за С.І. Бандур, Т.А. Заяць, В.І.Куценко соціальною інфраструктурою вважається «сукупність об'єктів соціальної сфери, діяльність яких спрямована на задоволення особистих потреб, забезпечення необхідних умов для життєдіяльності та інтелектуального розвитку людей на тій чи іншій території» [3, с.229]), Л.І. Абалкін [43], А.Г. Ягодка [46], Ю.Б. Шпильова [41] – сукупність галузей.

**IV підхід** дуже подібний до III, проте існує деяка відмінність: автори уточнюють функцію соціальної інфраструктури в якості задоволення потреб послугами населенню. Такої думки схиляються такі вчені як: С.Г. Важенін [5], Л.В. Бондаренко [9], А.Ю. Шарипов [39], Паламарчук М.М., Паламарчук О.М. [23], соціальну інфраструктуру тлумачать як сукупність галузей. Для прикладу, Паламарчук М.М. та Паламарчук О.М. розглядають соціальну інфраструктуру як «частину загальної інфраструктури, сукупність галузей, міжгалузеве утворення, що спеціалізуються на обслуговуванні населення, забезпечує потреби населення у різноманітних послугах» [23, с.205]. За Н.Ф. Голіковим, Б.Я. Двоскиним [8], А.П. Голіковим [7] соціальна інфраструктура – це сукупність видів діяльності. Так, А.П. Голіков визначив соціальну інфраструктуру як «галузі та види діяльності, що обслуговують населення» [7, с. 165]. Н.М. Вітренко розуміє соціальну інфраструктуру так: «матеріальна основа сфери послуг, що надають населенню різні послуги» [14, с. 5]. О.О. Дятлова, М.І. Молдованов [44], Р. Дяків [11] розуміють соці-

альну інфраструктуру саме в якості сукупності підприємств.

Дане розуміння поняття «соціальна інфраструктура» в рамках III та IV підходів зародилося у 1980 рр., і почало активно розроблятися у 1990 рр. та XXI столітті, що пов'язано із соціологізацією географічної науки, привертання уваги дослідників-економістів (адже соціальна інфраструктура широко досліджується економістами-регіоналістами) до соціальної складової господарства пострадянських країн. Таблиця 1 демонструє наочно основні підходи до визначення терміну «соціальна інфраструктура».

Окрім вищезгаданих визначень понять «соціальна інфраструктура» існують інші терміни. Так, М.В. Микитенко розглядає термін «територіально-галузєва система соціальної інфраструктури», під якою «слід розуміти комплекс взаємопов'язаних інфраструктурних об'єктів, що діють в межах території певного таксономічного рангу і перебувають під єдиним керівництвом (у тому числі оперативним), або тісно взаємопов'язаних допомогою економічних договорів і зобов'язань» [21, с. 19]. Такий термін подають також Ю.Н. Казаков та Б.С. Мовчан [13]. Л.А. Меркушева досліджує термін «територіальна система соціальної інфраструктури», який являє собою сукупність різного «роду закладів обслуговування, єдиних за функціональним призначенням, покликаних забезпечувати необхідні умови для відтворення та всебічного розвитку певної територіальної спільності населення» [18, с. 47].

**Висновки.** Таким чином, можна зробити висновок, що поняття «соціальна інфраструктура» витікає з поняття «інфраструктура», яке було виділено у 70-х рр. XX сторіччя в окрему категорію у зв'язку із розвитком матеріально-технічної бази сфери послуг та необхідності аналізу цілісного об'єкта соціального планування у СРСР. Існує 4 підходи до розуміння поняття «соціальна інфраструктура» з точки зору її функції: I підхід стосується створення умов зайнятого населення у виробництві, II підхід – забезпечення нормальних умов проживання населення, III підхід заснований на забезпеченні задоволення потреб людей, IV – на задоволення потреб послугами населенню. Окрім того, з точки зору матеріального представлення соціальної інфраструктуру розуміють як матеріально-технічну базу, як сукупність закладів, підприємств або сукупність галузей народного господарства. На наш погляд, соціальна інфраструктура повинна розглядатися з позицій системного підходу і відповідно до розуміння поняття «соціогеосистема», яке було введено українським вченим Немець Л.М. [20] пропонуємо вла-

Підходи до визначення поняття «соціальна інфраструктура» (складено автором)

Підхід	Матеріальний об'єкт	Автори	Функції
I	Матеріальна база	Т. Семенова, В.А. Жамін	Створення умов зайнятого населення у виробництві
	споруд, заклади, підприємства	М.А. Абрамов, Н.А. Утенков	
II	підприємства та установи	Л.Н. Карпов, Н.Н. Некрасов, Е.Б. Алаєв, В.Г. Канін, М.Д. Шаригін	Забезпечення нормальних умов проживання населення
	Матеріально-технічна база	Л.А. Григорєва, С.А. Шавель, Ю.Б. Рандалов	
	галузі	С.П. Чертополохов, Н.А. Плащинський	
	господарські структури	В.В. Соляр	
III	галузі	В.І. Дриц, В.М. Рутгайзер	Забезпечення задоволення потреб людей
	Матеріальна база	Н.М. Римашевська, В.В. Паціорковський, Ю.Н. Казаков, Б.С. Мовчан	Забезпечення задоволення потреб людей та їх нормального проживання
	підприємства	О.М. Алимов, А.І. Кочерга, С.І. Бандур, Т.А. Заяць	
	галузі	Л.И. Абалкин, А.Г. Ягодка, Ю.Б. Шпильова	
IV	галузі	С.Г. Важенін, Л.В. Бондаренко, А.Ю. Шарипов	Задоволення потреб населення у послугах
	види діяльності	М.Ф. Голиков, Б.Я. Двоскін, 1990	
	Матеріальна база	Н.М. Вітренко	
	підприємства	О.О. Дятлова, М.И. Молдованов, Р. Дяків	

сне трактування терміну «соціальна інфраструктура» – це частина структури регіональної соціогеосистеми, що спрямована на забезпечення нормальних умов проживання населення, його потреб у послугах (підсистеми освіти, охорони здоров'я, культури, житлово-комунального господарства, транспорту та зв'язку по обслуговуванню населення, торгівлі, ресторанного господарства, побутового обслуговування, фізкульту-

ри та спорту), що пов'язані через потоки речовини, енергії та інформації в географічному просторово – часовому континуумі. Подібні теоретичні суспільно-географічні дослідження соціальної інфраструктури мають велике значення, оскільки вони систематизують різні підходи до розуміння цього поняття і на основі цього можливо розробити єдину трактовку цього терміну.

#### Література

1. Абрамов, М.А. Производство и сфера обслуживания: Размещение, взаимосвязь, комплексное развитие / М.А. Абрамов. – М.: Мысль, 1977. – 239 с.
2. Алаев Э.Б. Социально-экономическая география: понятийно-терминологический словарь / Эндрид Борисович Алаев. – М.: Мысль, 1983. – 350 с.
3. Алымов А.Н. Социальная инфраструктура: вопросы теории и практики / А.Н. Алымов, А.И. Кочерга, В.А. Богаенко. – К.: Наукова думка, 1982. – 335 с.
4. Бандур С. І. Соціальний розвиток України: сучасні трансформації та перспективи: [монографія] / С. І. Бандур, Т. А. Заяць, В. І. Куценко. – Черкаси: Брама-Україна, 2006. – 620 с.
5. Важенін С.Г. Социальная инфраструктура народнохозяйственного комплекса: Политэкономический аспект регионального развития / Сергей Григорьевич Важенин. – М.: Наука, 1984. – 173 с.
6. Вітренко Н.М. Социальная инфраструктура Украины: оценка уровня и перспектив развития / Наталия Михайловна Вітренко. – К.: Наукова думка, 1993. – 144 с.
7. Голиков А.П. География мирового хозяйства / А.П. Голиков, Ю.П. Грицак, Н.А. Казакова, В.И. Сидоров. – К.: Центр учебной литературы, 2008. – 192 с.
8. Голиков Н.Ф. Инфраструктурно-территориальный комплекс: теория, методы, практика / Н.Ф. Голиков, Б.Я. Двоскин. – Алма-Ата: Гылым, 1990. – 223 с.
9. Бондаренко Л.В. Формирование социальной инфраструктуры села Москва: Советская Россия, 1987. – 207 с.

10. Дриц В.И. Социальная инфраструктура – результат и фактор эффективности производства Москва / Валентин Иванович Дриц. – М.: Наука и техника, 1980. – 278 с.
11. Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера / [за ред. Р. Дяківа]. – К.: Міжнародна економічна фундація, 2002. – 704 с.
12. Жамин В.А., Инфраструктура при социализме // Вопросы экономики, 1977. - №2, с. 14-15.
13. Казаков Ю.Н., Мовчан Б.С. Развитие социальной инфраструктуры экономических районов / Отв. Ред. В.С. Кулибанов. – М.: Наука, 1991. – 141 с.
14. Канин В.Г. Финансирование капитальных вложений в развитие инфраструктуры. – М.: Финансы и статистика, 1987. – с. 80
15. Карпов Л. Н. Новые районы в экономике развитых капиталистических стран. М., 1972, с. 99—100.
16. Комаров, М.П. Инфраструктура регионов мира / Михаил Петрович Комаров. – СПб. : Издательство Михайлова В.А., 2000. – 346 с.
17. Лукьянова Н.Г. Пространственная дифференциация социальной инфраструктуры крупного города: на примере Смоленска: автореферат дис... на соискание ученой степени канд. геогр. наук: спец. 25.00.24 «Экономическая, социальная и политическая география». – Смоленск, 2011. – с. 22.
18. Меркушева Л.А. География сферы обслуживания населения / Людмила Аркадьевна Меркушева. – Красноярск : Издательство Красноярского университета, 1989 – 184 с.
19. Некрасов Н.Н. Региональная экономика. Теория, проблемы, методы / Николай Николаевич Некрасов. – М.: Издательство «Экономика», 1978. –344 с.
20. Немець Л.М. Соціально-географічні основи стратегії переходу України на модель стійкого розвитку: автореферат дис... на здобуття наук. ступеня докт. геогр. наук: спец. 11.00.02 «Економічна та соціальна географія». – К., 2004. – с. 29.
21. Никтенко М.В. Управление социальным развитием региона / М.В. Никтенко, О.В. Сивограков, А.Б. Гаврилов и др. – Минск: Наука и техника, 1990. – с. 190
22. Осадчая Г.И. Социология социальной сферы [уч. Пособие для высшей школы] / Галина Ивановна Осадчая. – [2-е изд., пераб. И доп.] – М.: Академический проспект. – 2003. – 336 с.
23. Паламарчук М.М., Паламарчук О.М. Економічна і соціальна географія України з основами теорії: Посібник для викладачів економічних і географічних факультетів вузів, наукових працівників, аспірантів /М.М. Паламарчук, О. М. Паламарчук — К Знання 1998. — 416 с.
24. Плацинский Н.А. Инфраструктура и эффективное общественное производство/ Николай Александрович Плацинский. – Минск: Беларусь, 1985. – 206 с.
25. Рандалов Ю.Б., Будаева Ц.Б. Социальная инфраструктура региона: проблемы развития (на примере Бурятской АССР). – Новосибирск: Наука, Сиб. Отд.-ние, 1989. – 72 с.
26. Социальная инфраструктура / Отв. Ред. Римашевский Н.М., Пациорковский В.В. – М.: ЦЭМИ АН СССР, 1989. – 165 с.
27. Саенко Ю.И. Моделирование показателей развития социальной инфраструктуры / Юрий Иванович Саенко. – К. : Наукова думка, 1991. – 167 с.
28. Семенова Т. Инфраструктура и сфера услуг. // Мировая экономика и международные отношения. – 1971. – № 3. – с. 114-117
29. Соляр В.В. Обґрунтування перспективних напрямів розвитку соціальної інфраструктури регіону // Регіональна економіка. – 2012. - № 1. – с. 200-207
30. Социальная инфраструктура: вопросы теории и практики / Под ред. А.Н. Алымов, А.И. Кочерга, В.А. Богаченко. – К. : Наукова думка, 1982. – 335 с.
31. Социальная инфраструктура и уровень жизни населения крупного города / Под ред. Л.А. Григорьевой и др. – Л., 1986, с. 94, 95
32. Стеченко Д.М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика: Підручник / Дмитро Миколайович Стеченко. – К.: Вікар, 2006. – 396 с.
33. Сфера услуг: новая концепция развития. / Под ред.. В.М. Рутгайзер, Корягина В.И., Арбузова Т.И.. – М. : Экономика, 1990. – 159 с.
34. Топчієв О. Г. Основи суспільної географії / Олександр Григорович Топчієв – Одеса: Астропринт, 2009. –544с.
35. Третьяк, В.П. Прискорення формування ефективних механізмів функціонування і розвитку соціальної інфраструктури села / В.П. Третьяк // Вісник Харківського національного університету ім.В.Н.Каразіна / Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна. – Х. : Видавництво ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 1964. - N970: Серія: Економічна. Вип.81. – 2011. – С.326-330.
36. Утенков Н.А. Инфраструктура и ее роль в региональном развитии // Региональное развитие и географическая среда : сборник статей. – М. : Б.и., 1971. – с.242-261
37. Чертополохов С.П. Социальная инфраструктура в условиях развитого социализма / Сергей Павлович Чертополохов. – Л.: и-во "Знание" РСФСР. Ленингр. орг., 1980 – 16 с.
38. Шавель, С.А. Социальная сфера общества и личность / Сергей Александрович Шавель. – Минск : Наука и техника, 1988. – 168 с.
39. Шарипов А.Ю. Социальная инфраструктура в концепции ускорения / Алижман Юсупович Шарипов. – Новосибирск: Изд-во Новосибир. ун-та, 1990. – 109 с.

40. Шарыгин М.Д. Социально-экономическая география Урала / Михаил Дмитриевич Шарыгин . – Пермь, 1988 . – 75 с.
41. Шпильова Ю.Б. Основні напрями розвитку і розміщення соціальної інфраструктури в умовах транзитивної економіки : автореф. дис... на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.10.01 «Економічна і соціальна географія». – К., 2006. – 21 с.
42. Экономика организации (предприятия) / [Под ред. Н. А. Сафронова]. – М.: «Экономистъ», 2004 г. - 251 с.
43. Экономическая энциклопедия / [Под ред. Л.И. Абалкина]. – М.: Экономика, 1999. – 1055 с.
44. Энциклопедический словарь бизнесмена: Менеджмент. Маркетинг. Информатика: / Пер. О.О. Дятлова, М.И. Молдованов . – К.: Техніка, 1993. – 855 с.
45. Юрченко С.А. Инфраструктура мира: Учебное пособие / Светлана Алексеевна Юрченко. – Х.: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2006. – 328 с.
46. Ягодка А.Г. Соціальна інфраструктура і політика: Навч. посібник / Анатолій Григорович Ягодка . – К. : КНЕУ, 2000 . – 212 с.

УДК 911.3

Г.О. Кулешова, к.геогр.н., доцент,  
Т.В. Озерська, магістрантка,  
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

### СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ХАРКІВСЬКОГО РЕГІОНУ

Стаття присвячена виявленню суспільно-географічних особливостей формування інвестиційної привабливості Харківського регіону. Для аналізу обрано демографічні та соціально-економічні показники. Розраховано інтегральний показник умов формування інвестиційної привабливості районів як суми індексів за кожним показником та на цій основі проведено їх ранжування. Виділено шість груп районів за рівнем інвестиційної привабливості. Встановлено, що даним показником в регіоні спостерігаються значні територіальні відмінності, найбільш інвестиційно привабливими є райони північної частини області.

**Ключові слова:** інвестиційна привабливість, суспільно-географічні особливості, індексний метод, Харківський регіон

**А.А. Кулешова, Т.В. Озерская. ОБЩЕСТВЕННО-ГЕОГРАФИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ ХАРЬКОВСКОГО РЕГИОНА.** Стаття присвячена виявленню суспільно-географічних особливостей формування інвестиційної привабливості Харківського регіону. Для аналізу обрано демографічні та соціально-економічні показники. Розраховано інтегральний показник умов формування інвестиційної привабливості районів як суми індексів за кожним показником та на цій основі проведено їх ранжування. Виділено шість груп районів по рівню інвестиційної привабливості. Встановлено, що по даному показнику в регіоні спостерігаються значні територіальні відмінності, найбільш інвестиційно привабливими є райони північної частини області.

**Ключевые слова:** инвестиционная привлекательность, общественно-географические особенности, индексный метод, Харьковский регион.

**Актуальність. Постановка проблеми.** В умовах сьогодення інвестиційна діяльність є важливим фактором соціально-економічного розвитку України. Покращення якості та підвищення рівня життя населення країни певним чином залежить від реалізації на її території інвестиційних проектів. А, як відомо, основними результатами від надходження інвестицій в регіони є створення нових робочих місць, зростання прибуткової частини місцевих бюджетів, покращення інфраструктури, у т. ч. соціальної тощо.

Інвестиційна діяльність України характеризується суттєвими територіальними диспропорціями, однією з причин чого є різна інвестиційна привабливість регіонів, тобто різноманітний набір характеристик території, на які звертають увагу потенційні інвестори під час прийняття рішень щодо можливостей інвестування. Оцінка здатностей регіонів залучати інвестиції для їх подальшого соціально-

економічного розвитку є важливою проблемою, дослідженню якої прикута увага багатьох науковців.

У рейтингу інвестиційної привабливості регіонів України у 2012 р. Харківська область посідала перше місце [4]. Проте, виявлення особливостей внутрішніх інвестиційних можливостей регіону сприятиме, з одного боку, підтримці існуючого рівня інвестиційної привабливості окремих районів та населених пунктів, а з іншого – визначенню причин низької інвестиційної активності районів області та розробці шляхів вирішення цієї проблеми.

**Аналіз останніх досліджень та публікацій.** Вивченню окремих аспектів інвестиційної діяльності та привабливості регіонів України присвячені роботи багатьох науковців, зокрема В. Гриньової, Г. Дудкіної, С. Запотоцького, Ю. Качаєва, І. Матюшенка, А. Пересади та ін. Але динамічні зміни в економіці України ставлять нові запити перед науковцями стосовно